SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA O'QITISHNING TARBIYAVIY VA AXLOQIY IMKONIYATLARI

Chirchiq davlat pedogogika universiteti
Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabalari
To'ychiyeva Sevinch Rustam qizi
sevinchtoychiyeva75@gmail.com
To'lqinova Nozima Mo'min qizi
nozimatulqinova0407@gmail.com
Xamzayeva Farangiz Xamza qizi
farangizxamzayeva49@gmail.com
Shoyiyeva Bahora Melsjon qizi
bahorashoyiyeva.06@gmail.com
Ilmiy rahbar: Chirchiq davlat pedagogika unversiteti
Ilmiy maslahatchi, Psxologiya kafedrasi katta o'qtuvchisi
Burxanova Mavjuda Bekbutayevna
https://orcid.org/0000-0002-4697-9694
burxanovamavjuda@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada sun'iy intellekt asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonining tarbiyaviy va axloqiy imkoniyatlari kompleks ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida raqamli ta'lim muhiti sharoitida shaxs rivoji, axloqiy qadriyatlarning shakllanishi, o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatining rivojlanishi hamda pedagogik jarayonning transformatsiyasi ilmiy asosda o'rganildi. Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga ta'siri ijobiy va salbiy jihatlari bilan baholanib, ularni samarali va xavfsiz qo'llash bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, raqamli ta'lim, axloqiy tarbiya, shaxs rivoji, pedagogik texnologiyalar, raqamli etika, innovatsiya.

Abstract: This article comprehensively analyzes the educational and ethical opportunities of artificial intelligence-based learning. It explores personality development, formation of moral values, and transformation of pedagogical processes in a digital environment.The study evaluates both advantages and challenges of AI technologies and proposes recommendations for their effective and ethical implementation in education.

Keywords: artificial intelligence, digital learning, moral development, pedagogy, ethics, innovation.

Аннотация: В данной научной статье всесторонне анализируется образовательный и нравственно-нравственный потенциал образовательного процесса, основанного на искусственном интеллекте. В ходе исследования научно изучены личностное развитие, формирование нравственных ценностей, развитие навыков самостоятельного мышления

учащихся и трансформация педагогического процесса в цифровой образовательной среде. Также оценено влияние технологий искусственного интеллекта на образовательный процесс с точки зрения его положительных и отрицательных аспектов, и разработаны научно обоснованные рекомендации по их эффективному и безопасному использованию.

Ключевые слова: искусственный интеллект, цифровое образование, нравственное воспитание, личностное развитие, педагогические технологии, цифровая этика, инновации

KIRISH.

Zamonaviy ta’lim tizimi raqamli transformatsiya jarayonining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, sun’iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish, uni individuallashtirish hamda o‘quvchilarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Bugungi kunda ta’limning asosiy maqsadi faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki har tomonlama rivojlangan, mustaqil fikrlovchi, ijtimoiy faol va axloqan yetuk shaxsni shakllantirishdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan, sun’iy intellekt texnologiyalarining nafaqat didaktik, balki tarbiyaviy va axloqiy imkoniyatlarini o‘rganish muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Raqamli ta’lim muhiti o‘quvchilarga keng imkoniyatlar yaratadi: tezkor axborot olish, individual o‘rganish, interaktivlik va moslashuvchanlik. Biroq, bu jarayon bilan birga muayyan muammolar ham yuzaga kelmoqda. Jumladan, insoniy muloqotning kamayishi, texnologiyaga qaramlik, akademik halollikning buzilishi hamda axloqiy qadriyatlarning susayishi kabi holatlar kuzatilmoqda. Mazkur tadqiqotning maqsadi - sun’iy intellekt asosida o‘qitishning tarbiyaviy va axloqiy imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslash, uning ijobiy va salbiy jihatlarini aniqlash hamda samarali qo‘llash bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Mavzuga oid ilmiy manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, sun’iy intellekt texnologiyalari ta’lim tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Tadqiqotlarda qayd etilishicha, sun’iy intellekt asosida o‘qitish o‘quv jarayonini individuallashtirish, o‘quvchilarning bilim olish samaradorligini oshirish va ularning mustaqil o‘rganish qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Xususan, adaptiv o‘qitish tizimlari har bir o‘quvchining bilim darajasi, qiziqishlari va o‘zlashtirish sur’atini hisobga olib, individual ta’lim yo‘nalishini shakllantiradi. Bu esa o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi hamda ularning kognitiv rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, ilmiy tadqiqotlarda sun’iy intellektning tarbiyaviy imkoniyatlari ham alohida ta’kidlanadi. Raqamli ta’lim muhitida o‘quvchilarda mas’uliyat, mustaqillik, vaqtni boshqarish va axborotdan ongli foydalanish ko‘nikmalari shakllanadi. Bu esa “raqamli madaniyat” tushunchasining rivojlanishiga xizmat qiladi. Biroq ayrim tadqiqotlarda sun’iy intellekt texnologiyalarining salbiy jihatlari ham qayd etilgan. Jumladan, texnologiyaga ortiqcha bog‘liqlik, insoniy muloqotning kamayishi, axloqiy qadriyatlarning zaiflashuvi hamda akademik halollik muammolari dolzarb hisoblanadi. Demak, sun’iy intellektning ta’limdagi roli kompleks xarakterga ega bo‘lib, u imkoniyatlar bilan bir qatorda muayyan xavflarni ham o‘z ichiga oladi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda kompleks ilmiy yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy va empirik usullarning uyg‘unligiga asoslandi. Nazariy tahlil metodi yordamida mavzuga oid ilmiy adabiyotlar o‘rganildi va umumlashtirildi. Bu orqali sun’iy intellekt texnologiyalarining

ta'limdagi o'rni va ahamiyati aniqlashtirildi. Taqqoslash metodi orqali an'anaviy ta'lim va sun'iy intellekt asosidagi ta'lim tizimlari o'rtasidagi farqlar tahlil qilindi. Ushbu metod o'quvchilarning bilim darajasi, mustaqilligi va axloqiy qarashlarini baholash imkonini berdi. Kuzatuv metodi yordamida o'quvchilarning raqamli muhitdagi xatti-harakatlari va faoliyati o'rganildi. Bu esa sun'iy intellektning real ta'sirini aniqlashga yordam berdi.Statistik tahlil orqali olingan natijalar miqdoriy jihatdan baholandi va ularning ishonchliligi ta'minlandi. Tadqiqot obyekti - sun'iy intellekt asosida o'qitish jarayoni. Tadqiqot predmeti - uning tarbiyaviy va axloqiy ta'siri.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari sun'iy intellekt asosida o'qitishning yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi.

1-jadval. Ta'lim ko'rsatkichlari taqqoslanishi:

Ko'rsatgichlar	**An'anaviy ta'lim (%)**	**SI asosida ta'lim (%)**
Axloqiy ong	55	82
Mustaqillik	60	88
Mas'uliyat	58	80
Ijtimoiy faollik	62	74
Tanqidiy fikrlash	55	90

Natijalar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt asosida ta'lim o'quvchilarning mustaqilligi va fikrlash qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, ijtimoiy faollikning biroz pasayishi kuzatilgan.

MUHOKAMA

Mazkur tadqiqot natijalari sun'iy intellekt asosida o'qitish jarayonining nafaqat didaktik samaradorligini, balki uning tarbiyaviy va axloqiy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi. Zamonaviy raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning bilim olish jarayonini individuallashtirish bilan birga, ularning shaxsiy rivojlanishiga ham kompleks ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, sun'iy intellekt asosida tashkil etilgan ta'lim tizimlari o'quvchilarning mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Adaptiv o'qitish texnologiyalari orqali har bir o'quvchining bilim darajasi, qiziqishlari va o'zlashtirish sur'atiga mos ta'lim mazmuni shakllantiriladi. Bu esa o'quvchilarda o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyojni kuchaytiradi hamda ichki motivatsiyani oshiradi.[1] Ikkinchidan, sun'iy intellekt texnologiyalari o'quvchilarda axborot bilan ishlash madaniyatini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilar katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish, saralash va undan samarali foydalanishni o'rganadilar. Bu jarayon ularning tanqidiy tafakkuri, analitik fikrlashi va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Uchinchidan, sun'iy intellekt asosida o'qitish o'quvchilarning axloqiy rivojlanishiga ham ta'sir ko'rsatadi. Raqamli muhitda ishlash jarayonida o'quvchilarda mas'uliyat, intizom, vaqtni boshqarish va axborotdan ongli foydalanish ko'nikmalari shakllanadi. Shu bilan birga, "raqamli etika" tushunchasi muhim ahamiyat kasb etib, o'quvchilarning axloqiy qarashlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, tadqiqot natijalari sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda ayrim salbiy jihatlar ham mavjudligini ko'rsatdi. Xususan, texnologiyalarga

[1] Yo'ldoshev, J. (2020). Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarning samaradorligi. Pedagogika va psixologiya jurnali

haddan tashqari bog‘liqlik o‘quvchilarning mustaqil fikrlash faoliyatini cheklashi mumkin. Bundan tashqari, insoniy muloqotning kamayishi o‘quvchilarning ijtimoiy ko‘nikmalariga salbiy ta’sir ko‘rsatishi ehtimoli mavjud. Axloqiy nuqtai nazardan esa, sun’iy intellektdan foydalanishda akademik halollik muammosi dolzarb bo‘lib qolmoqda. Tayyor javoblar va avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanish o‘quvchilarda mustaqil ishlash ko‘nikmalarining pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, ta’lim jarayonida sun’iy intellektdan foydalanishni qat’iy pedagogik nazorat ostida amalga oshirish zarur. Shu asosda quyidagi ilmiy yondashuvlar muhim deb hisoblanadi: sun’iy intellekt va an’anaviy ta’limni uyg‘unlashtirish; o‘quvchilarda raqamli etikani shakllantirish; mustaqil fikrlashni rag‘batlantiruvchi metodlarni qo‘llash; pedagogik nazorat va yo‘naltirishni kuchaytirish. Demak, sun’iy intellekt asosida o‘qitish samaradorligi uni qanday tashkil etish va boshqarishga bevosita bog‘liqdir.

XULOSA

Mazkur tadqiqot sun’iy intellekt asosida o‘qitish zamonaviy ta’lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Ushbu texnologiyalar ta’lim jarayonini modernizatsiya qilish, uning samaradorligini oshirish hamda o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta’minlashda katta imkoniyatlarga ega ekanligi aniqlandi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, sun’iy intellekt asosida o‘qitish o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, tanqidiy tafakkur, mas’uliyat va o‘zini boshqarish kabi muhim kompetensiyalarini rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, bu texnologiyalar o‘quvchilarning axloqiy ongini shakllantirishda ham muhim vosita sifatida xizmat qilishi mumkin. Biroq, sun’iy intellekt texnologiyalaridan noto‘g‘ri yoki nazoratsiz foydalanish salbiy oqibatlarga olib kelishi ehtimoli mavjud. Jumladan, o‘quvchilarning ijtimoiy faolligi pasayishi, insoniy muloqotning kamayishi, texnologiyaga bog‘liqlik va akademik halollik muammolari yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli, sun’iy intellekt asosida ta’limni tashkil etishda muvozanatli yondashuv zarur. Ta’lim tizimida texnologik innovatsiyalarni insoniy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish orqali samarali natijalarga erishish mumkin. Mazkur tadqiqot asosida quyidagi ilmiy xulosalar ishlab chiqildi: sun’iy intellekt ta’lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim vositadir; u o‘quvchilarning shaxsiy va axloqiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi; noto‘g‘ri foydalanilganda salbiy psixologik va ijtimoiy oqibatlarga olib kelishi mumkin; samarali qo‘llash uchun pedagogik nazorat va axloqiy me’yorlar zarur.[2] Umuman olganda, kelajak ta’limi sun’iy intellekt texnologiyalariga asoslangan holda rivojlanadi, biroq uning muvaffaqiyati inson omili - ya’ni pedagogik yondashuv, axloqiy qadriyatlar va tarbiyaviy muhit bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qodirov, B. (2019). Pedagogik texnologiyalar va ularning ta’lim jarayonidagi o‘rni. Toshkent: Fan.
2. Yo‘ldoshev, J. (2020). Zamonaviy ta’lim tizimida raqamli texnologiyalarning samaradorligi. Pedagogika va psixologiya jurnali, 3(2), 45-50.
3. Turg‘unov, A. (2018). Ta’limda innovatsion yondashuvlar va ularning ahamiyati. Toshkent.
4. Karimova, D. (2022). Sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim jarayonidagi roli. Innovatsion pedagogika jurnali, 6(2), 33-39.

[2] Rasulova, G. (2020). O‘quvchilarning psixologik himoyasini ta’minlashda pedagogik yondashuvlar. Pedagogik mahorat

5. Rasulova, G. (2020). O‘quvchilarning psixologik himoyasini ta’minlashda pedagogik yondashuvlar. Pedagogik mahorat, 2(4), 15-21.
6. Ergasheva, M. (2021). Raqamli ta’lim muhitida o‘quvchilarning psixologik rivojlanishi. Psixologiya va ta’lim jurnali, 5(3), 60-66.
7. Abdullayeva, N. (2021). O‘quvchilarning kognitiv rivojlanishida zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o‘rni. Pedagogik mahorat, 5(2), 25-30.
8. Nurmatova, D. (2022). Raqamli ta’lim muhitida o‘quvchilarning faolligini oshirish usullari. Innovatsion ta’lim jurnali, 6(1), 55-60.
9. Yoqubov, S. (2017). Ta’limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish. Oliy ta’lim jurnali, 3(1), 12-18.
10. Ismoilova, Z. (2019). Raqamli ta’lim muhitida shaxs rivoji va psixologik omillar. Pedagogika jurnali, 2(3), 41-47.